

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 Vtrum spes sit uirtus theologica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Super Quasidm decimasextima articulum quintum:

Ad Deum: the... verò cognitio terminatur ad Deum media... Deo reuelanti, non quia credimus alteri, co... Deum, quia cognoscimus uestigia eius, seu... Et sic licet theologia & fides conueniant... differunt tamen in modo attingendi ipsum, scilicet... mediata, vel imme...

Inducētē ad beatitudinem. Sicut ergo nō licet sperare aliquod bonum præter beatitudinē sicut ultimum finē, sed solū sicut id, qd est ad finem beatitudinis ordinatū: ita et non licet sperare de aliquo homine, vel de aliqua creatura, sicut de prima causa mouente in beatitudinē. Licet autē sperare de aliquo homine, vel de aliqua creatura, sicut de agente secundario & instrumentali, per quod aliquis adiuuatur ad quæcunq; bona consequenda in beatitudine ordinata. Et hoc modo ad sanctos conuertimur, & ab hominibus etiam aliqua petimus, & utuperantur illi, de quibus aliquis confidere non potest ad auxilium ferendum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ 3 Præt. Petitio est interpretatiua spei, sicut dictum est: sed licite potest homo aliqui petere ab homine, ergo licite potest sperare de eo.

SED CONTRA est, quod dicitur Ier. 17. Maledictus homo qui confidit in homine.

RESPON. Dicendum, quod spes sicut dictum est, duo respicit, scilicet bonū, quod obtinere intendit: & auxilium, per quod illud bonum obtinetur. Bonū autē quod aliquis sperat obtinendū, habet rationem causæ finalis: auxilium autem, per quod aliquis sperat illud bonum obtinere, habet rationem causæ efficientis. In genere autē utriusq; causæ inuenitur principale, & secundariū. Principalis enim finis, est finis vltimus: secundarius autē finis est bonū, quod est ad finem. Similiter Principalis causa agens, est primum agens: secundaria uero causa efficiens, est agens secundarium instrumentale. Spes autē respicit beatitudinē æternā, sicut finē vltimum: diuinū autē auxiliū, sicut primā causā

ARTICVLVS V.

Utrum spes sit virtus theologica.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod spes non sit virtus theologica. Virtus enim theologica est, quæ hæt Deū p obiecto: sed spes non hæt solū Deum pro obiecto, sed etiam alia bona quæ a Deo obtinere speramus. ergo spes nō est virtus theologica.

¶ 2 Præt. Virtus theologica non consistit in medio duorum uitiorum, ut supra habitum est: sed spes consistit in medio presumptionis, & desperationis. ergo spes non est virtus theologica.

& propter se, non propter nos: quod autem concupiscimus, propter nos amamus, non propter se. Secundō, quia idem est obiectum delectationis, & spei, licet diuersimodē. scilicet præsens, uel futurum: sed obiectum delectationis immediate in patria non est Deus, sed beatitudo formalis. ergo beatitudo formalis est immediate obiectum spei, & mediante ipsa Deus est eius obiectum principale, quia beatitudo formalis habet rationem rei sperandæ, ut est Dei obiectiue. Quod autem proximum, & immediatū delectationis obiectum in patria non sit Deus, sed beatitudo formalis, probat idem in 1. sent. dist. 1. multipliciter. Primō quia obiectū immediate amoris concupiscentiæ non est res subiecto distincta ab eo, cui concupiscitur: delectatio autē ad amorem concupiscentiæ spectat ergo. Maior probat dupliciter. Inductione primō, quia concupiscens vinū, non ipsum, sed usum eius concupiscit, & sic de aliis concupitis, ergo mediante vsu, uel aliquo hmoi. Ratio ne deinde, quia non concupiscimus nisi bonū nostrū: sed distinctū subiecto non est bonū nostrū, nisi mediante aliquo actu, quo nobis coniungitur ergo. Minor autem principalis, scilicet delectatio de Deo spectat ad amorē concupiscentiæ, probatur: quia delectatio de Deo habito aut spectat ad amorem beneuolentiæ, aut concupiscentiæ. Non beneuolentiæ, quia delectatio beneuolentiæ respondet desiderio de Deo, cui fatuum est desiderare aliquod bonum in seipso. Itē amor habens pro obiecto formali bonū utile, vel delectabile, est amor concupiscentiæ. Sic est in proposito, ergo.

¶ Secundō principaliter. Idē est obiectū immediatū delectationis, & desiderii: sed obiectū desiderii non est Deus sē se. Probatur, quia est aliquid futurum: sed Deus sē se non est futurus, ergo.

¶ Tertiō. Damna summe tristantur de Deo nō secundum se, sed de carentia uisionis diuinæ. ergo beati summe gaudent non de Deo secūdu se, sed de uisione diuina immediate. Et tenet sequela, Secunda Secūndæ s. Thomæ. F quia

3. dist. 26. q. 2. art. 2. Et ut. q. 4. art. 1. ad cor & ad 15. & 16.

2. q. 64. ar. 4.

IN art. 5. eiusdem quest. omnis tertio, & quarto, complenda occurrit materia de uirtute theologica inchoata in præcedenti libro, in quest. 62. Et hoc propter Scotum, & Durandum in hoc tractatu de spe loquentes. Scotus arguit in 2. dist. tertij Sententiarum, a deo deprimit uirtutem theologiam, ut etiam ipam acquisitionem ponat uirtutem theologiam, quia respicit Deum pro regula, obiecto, & agente secundum appetitum, ut fundatur ab eo. Durandum autem in eadem distinctione eiusdē tertij art. 1. putat spem non esse necessariam ad sperandum, sed ut promptius perfectus, & firmus speremus: & consonat Scotus in 23. dist. c. 1. Sed si quis diligenter inspiciat naturam uirtutis theologice, facile percipiet hæc omnia falsa esse: qui cum commune sit omni uirtuti ex propria natura determinare potentiam, cuius est actum semper bonū, & proportionatum obiecto, oportet uirtutem theologicam, cuius obiectum est Deus, non qualitercūque simpliciter, sed ut excedens omnem intellectū, & uoluntatem creatam ex natura sua esse determinatam potentiam, cuius est actum bonum tantummodo, & proportionatum tali obiecto. Et de improportione quidem patet: quia cum effectus non sit potior causa, & uires humanæ non sufficiant ad actum proportionatum, nullus habitus earum uirtute acquisitus sufficit. De non bonitate autem probatur: quia bonitas supernaturalis, quia oportet esse semper bonum actum uirtutis theologice proportionatum fini supernaturali, non est ab habitu naturaliter acquisito. Unde licet fide, spe, uel charitate acquisita aliquis inuitatur Deo, ad Deum, propter Deum &c. habitus tamen ille acquisitus non ex natura sua, sed ex studio humano inclinatus ad tales actus non bonos supernaturaliter, nec proportionatos fini supernaturali obiecto. Et hinc patet necessitas ponendi fidei, spei, & charitatis habitus infusos, ut scilicet habeatur habitus ex natura sua determinatiuus ad actus bonos supernaturaliter, proportionatos obiecto supernaturali. Ad hoc enim nihil acquisitū sufficit ex natura sua, ut patet. Et per hæc patet responsio ad omnia sententia Scoti, quam Durandi.

In eodem 5. art. dubium occurrit circa illa uerba, Ratio uirtutis theologice consistit in hoc, quod Deum habet pro obiecto: quia theologia nostra habet Deum pro obiecto, ut patet in principio Primæ partis, & tamen non est uirtus theologica, alioquin essent quatuor uirtutes theologice.

Ad hoc dicit, quod theologia nostra in duobus deficit a ratione uirtutis theologice. Primō, quia cum differat a fide in hoc, quod fides respicit intellectum respectu actus assentiendi, theologia autem respectu actus sciendi, qui importat assensum, & euidens actum sciendi non redditur perfectus ex scientia theologica, conueniens est, quod theologia non sit uirtus, sed fides. Oportet siquidem uirtutem opus suum perfectum reddere. Secundō, quia differet etiam in hoc, quod fidei assensus terminatur immediate

bonum alterius non solum propter ipsum, sed e conuerso, ut sine ipso ergo contingat aliquid esse concupitum alicui, quod non ordinatur ad illud, ut sine, sed e conuerso. Possum concupiscere amicum mihi, ut amicum meo sine ultimo, propter quod sumus absque derogatione illius finis, quae interueniret, si ipse finis ordinaretur in me, uel amicum, ut in finem. Aliud est ergo concupiscere hoc mihi, & aliud concupiscere hoc pro me. Constat tamen, quod omne concupitum secundum aliquid est propter eum cui concupiscitur, quod oportet saluare in omni concupito amore amicitiae, quo magis amatur, cui concupiscitur, quia concupiscitur unde si concupita res sit simpliciter ordinabilis in eum concupiscitur, ut in finem, concupitum simpliciter habet rationem eius, quod est esse propter amicum. Statem non sit simpliciter ordinabilis in eum ut sine, tunc concupitum secundum quid tantum. secundum aliquid est secundum eum, habet rationem eius, quod est esse propter amicum. Et quoniam concupitum non est significans amatum propter alterum, sed amatum alteri, & consequenter non significans bonum propter alterum, sed bonum alterius, cui concupiscitur quod amicitia amatur, ad utrumque, s. ordinabile simpliciter, & non ordinabile simpliciter se extendit, & per consequens oportet, ut abstrahatur ab utroque. Et ut dictum est, non habet rationem eius, quod est esse propter amicum, seu finem simpliciter, sed eius, quod est esse amicum. Et propterea oportet interuenire aliquid, quod saltem secundum quid propter amicum sit. Et haec de duobus primo propositis.

Ad primum ergo dicendum, quod quaecumque alia spes adipisci expectat, sperat in ordine ad Deum, sicut ad ultimum finem: uel sicut ad primam causam efficientem, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod medium accipitur in regulatis, & mensuratis, secundum quod regula, uel mensura attingitur: secundum autem quod excedit regulam, est superfluum: secundum autem defectum a regula, est diminutum. In ipsa autem re

gula, uel mensura non est accipere medium, & extrema. Virtus autem moralis est circa ea, quae regulantur ratione, sicut circa obiectum proprium: & ideo per se conuenit ei esse in medio ex parte proprii obiecti. Sed uirtus theologica est circa ipsam regulam primam, non regulatam alia regula, sicut circa proprium obiectum: & ideo per secundum proprium obiectum non conuenit uirtuti theologicae esse in medio: sed potest sibi con-

gendi, siue ut agentis & instrumenti, siue quocumque alio modo multiplicentur. Constat autem quandoque concupitum esse unum tantum, ut cum concupiscitur unum: quandoque multa, ut cum quis uult moechari, ut furetur. Et in primo unum obiectum est, scilicet potus uini, in secundo autem duo, quorum unum est medium ad aliud. Arguens autem accipit in uno obiecto duo obiecta, ac si concupiscens unum, appetere duo, scilicet potum uini, & unum, quod est saluum, quia loquimur quando unum non appetitur, nisi ut poretur. Si enim appeteretur, ut possideretur, & potaretur, tunc essent duo ordinata. Unde ex hoc quod unum, & quicquid eiusmodi est, non appetitur nisi ratione usus, non conduditur, quod res extra non sit immediatum obiectum concupiscientiae: sed si inductio esset sufficiens, manifestaretur res extra non concupiscitur, nisi ut est materia usus. Sed nec ad hoc inductio sufficit, quoniam res extra dupliciter potest esse bonum alterius, ac per hoc illi concupisci. Primo, ut materia usus, ut unum potandum, & alia huiusmodi. Secundo, secundum se, & ut materia usus, seu operationis alicuius, & tunc haberet locum distinctione de obiecto mediato, & immediato, quando res extra secundum se amaretur, quia amatur secundum quod materia operis: Et esset distinguendum de medio secundum ordinem executionis, uel intentionis, quoniam praeposita se habent. Sed inductio non fit nisi de re extra, secundum quod est materia usus, & ideo non sufficit. Finis namque secundum se ipsum est bonum eius, quod est ad finem, ac per hoc concupiscitur illi non ut materia usus, sed secundum se. Et rursum Deo concupiscimus uiuere nostrum. Concupiscimus enim, ut Deo uiuamus propter ipsum Deum, ut sic utrinque pateat, scilicet quod finem ei, quod propter finem, e contra secundum se ipsa separata subiecto, immo in infinitum distantia, ut Deus, & nos, contingit concupisci. Neque enim concupiscimus Deo nostrum uiuere, ut ipse utatur eo, sed propter eum, quia sibi debetur. Nec Deum nobis ut precise fruamur Deo, sed quia secundum se est finis nostrus.

Ad rationem autem dicitur, cum dicitur, Res separata non est bonum nostrum, nisi propter aliquam actionem, quia nobis coniungitur, potest dupliciter intelligi. Primo, ut ly, nisi propter actionem, denotet rationem, qua est bonum nostrum. Secundo, ut denotet conditionem, sine qua non est bonum nostrum. In primo sensu est falsum quod dicitur, ut iam declaratum est. In secundo autem uerum est: sed hoc modo non est ad propositum arguentis, sed primo modo tantum. Patet haec in esse etiam. Agens enim non est agens nostri nisi propter aliquam operationem, qua nobis coniungitur, non tamen propterea est agens mediatum, aut materia agentis, aut secundum se non est agens, quoniam secundum id quod in se, habet rationem agendi in nos. Simile enim est in bono nostro, quod exercet causam finalem respectu nostri, ut patet ex dictis. Ad probationem autem minoris, quod delectatio de Deo in patria spectat ad amorem concupiscitiae, quia respondet desiderio. Responderet, quod delectatio patriae non oportet, quod respondeat omni actui charitatis in uia, nisi secundum identitatem obiecti formalis charitatis, sed sufficit, quod respondeat primo actui qui est amare. Amamus autem hic bonum Dei in seipso, & ideo delectabimur ibi de Deo in ipso.

Ad secundum dicitur, quod illa propositio. Ideo est obiectum desiderii, & delectationis, potest dupliciter intelligi. Primo, de identitate obiecti omnimoda, & sic est falsa, tum quia actus distinguuntur per obiecta, tum quia delectatio nihil imperfectionis ponit in eo, qui delectatur. Desiderabile autem ponit absentiam sui in desiderante, uel cui desideratur. Unde bonitas diuina est Deo

tem in canentis Philosophiae, & Theologia cadere possit. Veruntamen singillatim respondendo, negatur etiam, quod obiectum immediatum amoris concupiscitiae non sit res aliqua distincta subiecto. Et ad inductionem dicitur, quod male uidetur exponere obiectum mediatum, uel immediatum. Cum enim distinctio ad minus sit inter duo, distinctio obiectorum non est, ubi duo obiecta non sunt, ac per hoc non habet ibi locum distinctio de obiecto mediato, & immediato. Distinctio autem formalis rerum omnium, per formam, seu formalem rationem cum sit, consequens est ut ibi tantum duo obiecta sint, ubi sunt duae rationes obiectorum, sicut ubi unum sunt duo agentia, ubi sunt duae rationes agendi, siue ut agentis & instrumenti, siue quocumque alio modo multiplicentur. Constat autem quandoque concupitum esse unum tantum, ut cum concupiscitur unum: quandoque multa, ut cum quis uult moechari, ut furetur. Et in primo unum obiectum est, scilicet potus uini, in secundo autem duo, quorum unum est medium ad aliud. Arguens autem accipit in uno obiecto duo obiecta, ac si concupiscens unum, appetere duo, scilicet potum uini, & unum, quod est saluum, quia loquimur quando unum non appetitur, nisi ut poretur. Si enim appeteretur, ut possideretur, & potaretur, tunc essent duo ordinata. Unde ex hoc quod unum, & quicquid eiusmodi est, non appetitur nisi ratione usus, non conduditur, quod res extra non sit immediatum obiectum concupiscientiae: sed si inductio esset sufficiens, manifestaretur res extra non concupiscitur, nisi ut est materia usus. Sed nec ad hoc inductio sufficit, quoniam res extra dupliciter potest esse bonum alterius, ac per hoc illi concupisci. Primo, ut materia usus, ut unum potandum, & alia huiusmodi. Secundo, secundum se, & ut materia usus, seu operationis alicuius, & tunc haberet locum distinctione de obiecto mediato, & immediato, quando res extra secundum se amaretur, quia amatur secundum quod materia operis: Et esset distinguendum de medio secundum ordinem executionis, uel intentionis, quoniam praeposita se habent. Sed inductio non fit nisi de re extra, secundum quod est materia usus, & ideo non sufficit. Finis namque secundum se ipsum est bonum eius, quod est ad finem, ac per hoc concupiscitur illi non ut materia usus, sed secundum se. Et rursum Deo concupiscimus uiuere nostrum. Concupiscimus enim, ut Deo uiuamus propter ipsum Deum, ut sic utrinque pateat, scilicet quod finem ei, quod propter finem, e contra secundum se ipsa separata subiecto, immo in infinitum distantia, ut Deus, & nos, contingit concupisci. Neque enim concupiscimus Deo nostrum uiuere, ut ipse utatur eo, sed propter eum, quia sibi debetur. Nec Deum nobis ut precise fruamur Deo, sed quia secundum se est finis nostrus.

Ad primum igitur Durandi negatur, quod Deus secundum se, est, secundum id quod in se est, non sit obiectum amoris concupiscitiae. Potest enim concupisci alteri non ut propter illum, sed e conuerso, ut finis illius, quia sic est bonum illius. Et ad probationem dicitur, quod Deus secundum se debet amari amore amicitiae, sed non tantum, quoniam potest amari etiam amore concupiscitiae. Et cum dicitur, quia non potest amari Deus propter nos, responderet, quod non potest amari propter nos, sed obis. Quod concupiscitur autem, potest secundum se quidem dari nobis: secundum autem effectum eius propter nos. Et sic concupiscitio Deum ipsam secundum id quod est in se mihi, & secundum effectum suum propter me.

Ad secundum negatur minor, ut oportet falsa, & damnanda. Et ad primam probationem ex 1. Sent. dicitur, quod falsum est, delectationem spectare ad concupiscitiae amorem tantum: spectat namque etiam ad amorem amicitiae. Non enim est amicus, qui non delectatur bonis amici. Unde beatorum praecipuum gaudium est de bono diuini in seipso. Secundarium autem eorum gaudium est de gaudio formalis, et oppositum sentire, maior quomodo in me

Ad tertium sciendum est, quod uirtutem theologiam oportet habere Deum, ut supernaturalis ordinis est, ut immediato obiecto, & propterea religio, & theologia, & timor Domini, non computantur inter uirtutes theologicas, ut auctor dicit in quaest. de uirtutibus, q. 1. art. 1. ad 11. Et quoniam spes ad amorem concupiscitiae spectans, Deum respicit, ut primum efficiens, & ultimum finem, ut in litera dicitur, & propterea uirtus theologica est: oportet dicere, quod utroque modo immediate respicit Deum. Et quod respicit Deum immediate, ut efficiens, et ipse Durandus fatetur: & propterea ex hoc manifestatur, quod respicit etiam Deum, ut finem ultimum immediate. Constat enim, quod spes sic respicit Deum, ut agentem immediate, quod respicit ipsum, ut agens, subueniat, & perducat in ultimum finem. Nihil ergo obstat immediationi actio, & effectus agentis, ad quae respicit spes. Sic quoque respicit Deum, ut ultimum finem immediate, quod respicit ipsum, ut finalizet in actu secundum supernum modum, puta quaerendo, & faciendo ad effectum, non igitur obstat immediationi, quod finalizatio, & effectus finis ultimi spectat. Quomodo igitur sperans a Deo, immediate sperat a Deo sibi immediate sperat, ut finem, ut sic aqua fit a quo, & quod speratur, ut praedictum fuit. Et haec esse mentem auctoris in responsione ad secundum patet, ubi cum in corpore art. dixisset, Deum principale obiectum spei, addidit, quod est proprium obiectum spei, ita ut quia secundum proprium obiectum attenditur per se habere, uel non habere medium, ideo spes per se non habet medium. Constat namque, proprium uirtutis obiectum esse immediatum illius obiectum ex natura sua. Unde ad obiecta respondetur.

Ad primum igitur Durandi negatur, quod Deus secundum se, est, secundum id quod in se est, non sit obiectum amoris concupiscitiae. Potest enim concupisci alteri non ut propter illum, sed e conuerso, ut finis illius, quia sic est bonum illius. Et ad probationem dicitur, quod Deus secundum se debet amari amore amicitiae, sed non tantum, quoniam potest amari etiam amore concupiscitiae. Et cum dicitur, quia non potest amari Deus propter nos, responderet, quod non potest amari propter nos, sed obis. Quod concupiscitur autem, potest secundum se quidem dari nobis: secundum autem effectum eius propter nos. Et sic concupiscitio Deum ipsam secundum id quod est in se mihi, & secundum effectum suum propter me.

Ad secundum negatur minor, ut oportet falsa, & damnanda. Et ad primam probationem ex 1. Sent. dicitur, quod falsum est, delectationem spectare ad concupiscitiae amorem tantum: spectat namque etiam ad amorem amicitiae. Non enim est amicus, qui non delectatur bonis amici. Unde beatorum praecipuum gaudium est de bono diuini in seipso. Secundarium autem eorum gaudium est de gaudio formalis, et oppositum sentire, maior quomodo in me

Ad tertium sciendum est, quod uirtutem theologiam oportet habere Deum, ut supernaturalis ordinis est, ut immediato obiecto, & propterea religio, & theologia, & timor Domini, non computantur inter uirtutes theologicas, ut auctor dicit in quaest. de uirtutibus, q. 1. art. 1. ad 11. Et quoniam spes ad amorem concupiscitiae spectans, Deum respicit, ut primum efficiens, & ultimum finem, ut in litera dicitur, & propterea uirtus theologica est: oportet dicere, quod utroque modo immediate respicit Deum. Et quod respicit Deum immediate, ut efficiens, et ipse Durandus fatetur: & propterea ex hoc manifestatur, quod respicit etiam Deum, ut finem ultimum immediate. Constat enim, quod spes sic respicit Deum, ut agentem immediate, quod respicit ipsum, ut agens, subueniat, & perducat in ultimum finem. Nihil ergo obstat immediationi actio, & effectus agentis, ad quae respicit spes. Sic quoque respicit Deum, ut ultimum finem immediate, quod respicit ipsum, ut finalizet in actu secundum supernum modum, puta quaerendo, & faciendo ad effectum, non igitur obstat immediationi, quod finalizatio, & effectus finis ultimi spectat. Quomodo igitur sperans a Deo, immediate sperat a Deo sibi immediate sperat, ut finem, ut sic aqua fit a quo, & quod speratur, ut praedictum fuit. Et haec esse mentem auctoris in responsione ad secundum patet, ubi cum in corpore art. dixisset, Deum principale obiectum spei, addidit, quod est proprium obiectum spei, ita ut quia secundum proprium obiectum attenditur per se habere, uel non habere medium, ideo spes per se non habet medium. Constat namque, proprium uirtutis obiectum esse immediatum illius obiectum ex natura sua. Unde ad obiecta respondetur.

Summe delectabilis, non tamen desiderabilis. Secundo, potest intelligi de identitate rationis formalis tenentis se precise ex parte obiecti, ut sic sensus, quod quicquid est in re, quo res potest delectari, eodem potest desiderari, & sic est uera quantum est de meritis rei. Bonum enim diuinum in seipso, est ex se summe delectabile, & desiderabile.

Sed quod non desideretur, est, quia non inueniri potest desiderans, quia ponit in perfectionem in eo. Et propterea debet dici, quod omne delectabile potest esse etiam desiderabile formaliter, uel virtualiter, id est esse tale, quod causaret desiderium, si inueniri posset desiderans. Argumentum autem loquitur de identitate omnimoda obiecti, quia ponit summum ex parte obiecti desiderij. Futuricio. n. in desiderio intellectuali redundat in obiectum ex dispositione subiecti, cui oportet obiectum non adesse, si desideratur, & ideo ratio nihil concludit. Ad tertium negatur sequela, quia dantur uoluntatem inordinatam, & peruersam. Et ideo non summe dolent de malo culpe, quod est contra bonum diuinum in seipso, sed de malo poenae, quod est contra participationem eius. Beati uero habent uoluntatem rectam, & magis gaudent de bono diuino in seipso, quam de eius participatione. Probatio autem allata, si Deus non est bonus beatis, nisi ratione praeiudicij quod datur, falsa est, ut patet ex dictis.

Ad quartum negatur, quod operationes, quae sunt cause delectationum, sint cause earum non nisi obiectiue. Stat enim quod fiat cause earum, ut afferentes obiecta. Et sic est in operatione, quia coniungitur amicis, de quo est delectatio secundum seipsum. Unde operatio ponitur propria causa delectationis, non autem proprium obiectum.

Ad quintum negatur sequela. Et ad primam probationem dicitur, quod destruit seipsam. Nam si a delectationem praerogatur consecutio boni proprii, consequens est, quod illud exterius, cuius consecutio requiritur, est proprium bonum, & non sola consecutio illius sit bonum. Nam ideo consequi illud appetit, quia est proprium bonum: & non e conuerso, ideo est proprium bonum, quia consequimur illud. Non ergo consecutio sit bonum nostrum, ut arguens intendit, sed prius, natura saltem, est bonum nostrum de denominatione, negatur minor, cum praefatione intellectus: aliter enim nihil concludit. Negatur enim, quod esse bonum hominis intrinsecus ei conueniat formaliter, extrinsecus autem subiecto conueniat tantum denominatione extrinseca. Stat enim, quod secundum unam rationem bonitatis sic sit, & secundum aliam non. Bonum enim non est unius tantum rationis formalis, sicut sanum: sed est transcendens commune omnibus generibus, ut patet in 1. Ethic. Unde dico, quod Deus in quantum finis, est bonum meum denominatione intrinseca, quia est bonum meum sua intrinseca bonitate diuina, quae est finis meus, propter quam ego sum. Sed ego sum bonus illa bonitate diuina denominatione extrinseca, & cum hoc fiat, quod ego sum bonus bonitate morali, quam habeo denominatione intrinseca, & Deus, ut bonificans me tali bonitate, est bonum meum denominatione extrinseca. Et in utroque exemplo non numeratur formalis bonitas, ut patet. Hoc enim coe est oibus nominibus ab uno, uel ad unum, uel in uno. Ex quibus patet uanitas, & periculosus istius labor, & ueritas tenenda.

In eodem 5. articulo in responsione ad secundum aduerte, quod author duobus modis, & utroque per accidens, hactenus dixit uirtutem theologiam esse in medio. scilicet ex parte nostri, ut patet in praecedenti libro. q. 64. ar. 4. & quantum ad secundarium obiectum, ut patet hic. Et licet habere medium quantum ad secundarium obiectum, aliquid ex parte nostra conotet, ut in fine huius responsionis litera quan-

tum ad spem insinuat, & superius de credito obiecto aduertimus, quod obiecta haec secundum se sunt in medio, quia exceduntur, & excedunt, non in irrationem uirtutem theologiam non per se, sed per accidens, ut patet in duabus uisibus, ex parte subiecti, & ex parte obiecti. gnanimitas tendit in arduum sperans aliquid, quod est suae potestatis. Unde proprie respicit operationem aliquorum magnorum: sed spes secundum quod est uirtus theologica, respicit arduum, alterius auxilio assequendum, ut dictum est.

ARTICVLVS VI.

Utrum spes sit uirtus distincta ab alijs uirtutibus theologis.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod spes non sit uirtus distincta ab alijs uirtutibus theologis. Habitus n. distinguuntur secundum obiecta, ut supra dictum est: sed idem est obiectum spei, & aliarum uirtutum theologiarum, ergo spes non distinguitur ab alijs uirtutibus theologis. ¶ 2. Prat. In simbolo fidei, in quo fidem profitemur, dicitur. Expectatio resurrectionem mortuorum, & uitam uenturi saeculi: sed expectatio futurae beatitudinis pertinet ad spem, ut supra dictum est. Ergo spes a fide non distinguitur.

penes quid attendatur habere per se medium, & per ita quod proprium obiectum sit in medio extrinseca regula. Quod conitatur non habere locum in Deo ipsa regula. & obiectum proprium uirtutis theologicae tantum deficit in similitudine: quia in passionem medium cum extrinsecum secundum proprium obiectum est medium inter excedens, & desiderans a respectu in actibus rationis nostrae habitibus Dei propter quod in eis secundum proprium obiectum non attendens & quoniam ipsum obiectum est ipsa regula, in extrema. Quod autem dicitur, quod contingit credere, ut ad obiectum formale fidei referatur, & in hoc testem nimirum crediti Deo. Si uero ad creditam referatur, quod test per accidens tam in fide, quam in spe. Et probatur non sunt infidelitatis species, nisi multum distans secundum errores diuersos, quos uis peruenit ad certum.

Super Quaestione decima septima articulum

IN ar. 6. eiusdem 17. q. aduerte, quod author aduertit, quod censet, non uoluit assumere differentias Deum obiectum absolute, sed assumpsit differentias eorum, quae sunt, cui in heret uirtus theologica. Differentia, quae attenditur, est, quod bonum, quod ad fidem, & ad uirtutes penes bonum Dei, & nostrum, quod ad charitatem attenditur. Sed differentia obiecti, ut cui inheret, peruenit ad expressos sumuntur, si penes esse cui credendum a quo est & propter quem & c. Haec enim Deum tertium bonum enim, ut dicentem, quod in littera dicitur peruenit secundum ut largientem, quod in littera dicitur peruenit: tertium, ut finem ultimum.

In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quod finis est finis ultimus noster secundum seipsum, & charitatem, & non propter nos, sed propter seipsum: & charitatem, quae est in ultimo fine propter seipsum, spes uero in fine boni finalis ad ipsam tendit, sicut et Deum ut finem propter se, ab effectu manifestat, ut hoc uirtus non per se, hic author differentiam inter has uirtutes ex parte huiusmodi monstrat, & ad hoc insinuat, dum in praecedenti parte spei posuit in hac responsione, ut patet in littera.

In reliquis duobus articulis nihil seruetur.